

Komisja Wyszędleńcza

Kategorie: Instytucje

Komisja Wyszędleńcza powstała w celu przeprowadzania przesiedleń w 1942 r. (vide Deportacje I, II-V 1942) Jej działalność wznowiano przy każdej akcji wysiedleńczej do 24 czerwca 1944 r.

Władze niemieckie 16 grudnia 1941 r. poinformowały Rumkowskiego o konieczności deportacji do pobliskich miejscowości 20 tys. osób w celu zapewnienia im lepszych warunków życia i wyżywienia. Wyznaczenie osób do przesiedlenia oraz przeprowadzenie całej akcji powierzono administracji żydowskiej, zaznaczając, że w przypadku niezastosowania się do polecenia władze same jej dokonają. Zaraz po otrzymaniu polecenia Rumkowski zwołał spotkanie najbliższych współpracowników. Byli to: kierownik Wydziałów Ewidencji Ludności (vide) i Wydziału dla Wszędlnych (vide) [Henryk Neftalin](#) (vide), komendant [S?u?by Porz?dkowej](#) (vide) [Leon Rozenblat](#) (vide), przewodniczący [S?du](#) (vide) [Stanis?aw Jakobson](#) (vide), komendant [Centralnego Wi?zienia](#) (vide) i [Zarz?du Marysina](#) (vide) [Salomon Hercberg](#) (vide), naczelnik Urzędu Śledczego (vide) Zygmunt Blemer oraz kierownik referatu karno-administracyjnego Sądu Chaim Lajb Grynberg. Na spotkaniu zdecydowano o powołaniu Komisji Wyszędleńczej, nazywanej „komisją pięciu”.

Biura Komisji Wyszędleńczej umieszczono w siedzibie I Rewiru Służby Porządkowej przy ul. Franciszkańskiej 27 (vide Franciszkańska). Rozpoczęła ona działalność 5 stycznia 1942 r. Jej zadaniem było nadzorowanie całego procesu tworzenia i zatwierdzania list wysiedleńczych (vide). Decyzje podejmowano kolegialnie, co miało zapobiec osobistemu ustosunkowaniu się do kandydatów. Na posiedzeniach dyskutowano o tym, kogo przeznaczyć do deportacji – członkowie nie znali przeznaczenia transportów. Komisja ściśle współpracowała z [Biurem Meldunkowym](#) (vide), odpowiedzialnym za ustalanie adresów osób wyznaczonych do deportacji i ich rodzin. Tworzone w ten sposób listy były podstawą wypisywanych wezwań (vide) do stawienia się do wysiedlenia, roznoszonych przez listonoszy z [Wydzia?u Pocztowego](#) (vide).

Komisja Wyszedełncza została rozwiązana 2 kwietnia 1942 r., a zatrudnionych w niej urzędników odesłano do macierzystych wydziałów. W biurach przy ul. Franciszkańskiej pozostawiono niewielką grupę urzędników, która miała nadzorować zakończenie prac.

Po wznowieniu akcji wysiedleńczych w ostatnich dniach kwietnia 1942 r. Wydział dla Wszedełnionych przejął rolę Komisji Wyszedełnczej, odpowiadając za wysyłanie wezwań, [blokowanie kart żywnościowych](#) (vide) osób, które nie stawiały się na wezwania. Do wydziału wpływały też reklamacje i odwołania, ale Komisja pozostała instancją odwoławczą, zachowującą prawo zwolnienia z wysiedlenia.

Komisja Wyszedełncza wznowiła pracę 5 września 1942 r. w lokalu Głównej Komisji Fachowej przy pl. Kościelnym 4 (vide). W jej skład weszli Leon Rozenblat, Stanisław Jakobson, Henryk Neftalin, Zygmunt Blemer z Urzędu Śledczego oraz [Lewi Grynberg](#) (vide). Listy tworzone były na podstawie wypisów z ksiąg ewidencji ludności przygotowywanych przez zespół osób pod kierownictwem Neftalina, a następnie rozsyłano je do komisariatów Służby Porządkowej.

16 czerwca 1944 r. ponownie reaktywowano działanie Komisji; jej celem była rejestracja – wraz z [Urzędem Pracy](#) (vide) – robotników do pracy poza gettem (właściwie pierwsza akcja likwidacyjna getta). Przewodniczącym Komisji został Stanisław Jakobson, sekretarzem-prokurator [Ignaz Nussbrecher](#) (vide). W jej skład wchodził także Zygmunt Blemer, naczelnik Centralnego Więzienia Józef Kohl (vide), komendant I Rewiru [Samuel Berkowicz](#) (vide) oraz Hersz Wollman (vide) z Oddziału Specjalnego.

W kolejnym dniu, 17 czerwca, zwołano zebranie Komisji Wyszedełnczej z najbliższymi współpracownikami Rumkowskiego: Leonem Rozenblatem, szefem [Centrali Krawieckiej](#) (vide) [Dawidem Warszawskim](#) (vide) oraz [Kiw? Siennickim](#) (vide). Jego rezultatem było spotkanie ze wszystkimi kierownikami resortów i wydziałów, na którym ustalono, że każdy z nich sporządzi listę do wysiedleń. [Hans Biebow](#) (vide) przydzielił Komisji budżet w wysokości 550 tys. marek niemieckich, tak aby każdemu z wysiedlanych wręczyć drobną kwotę. Podobnie uczyniono, zezwalając na wypłacanie w [Centralnym Punkcie Skupu](#) (vide) do 50 marek za przedmioty sprzedawane przez przesiedleńców. Wymianę tę nadzorował Henryk Neftalin. Podobnie jak w czasie poprzednich wysiedleń zastosowano metodę blokowania kart żywnościowych wezwanych i ich rodzin. Odwołania

przyjmowała Komisja urzędująca przy Centralnym Więzieniu.

Po powołaniu 24 czerwca 1944 r. [Komisji Międzyresortowej](#) (vide) Komisja Wyszedełnicza przejęła opiekę nad wyjeżdżającymi w punktach zbornych (vide) oraz techniczne przeprowadzanie transportów, urzędując przy Centralnym Więzieniu.

Izabela Terela

Źródła

AYIVO, RG-241/543, k. 1; Kronika, t. 1, s. 388–389, 20.12.1941; t. 2, s. 35–36, 17.01.1942; s. 483, wrzesień 1942; t. 4, s. 374–375, 20.06.1944, s. 363, 16.06.1942; s. 374–375, 20.06.1944; ibid., s. 387, 25.06.1944.

Tagi

administracja żydowska deportacje eksterminacja

Data aktualizacji: 30-07-2026

Data dodania: 19-09-2025